

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שמשפחה שנממעה נממעה ... אבל חכמים מוסרים אותו לבניהם ולתלמידיהן פעם אחת בשבוע ... הריני נזיר אם לא אגלה משפחות יהיה נזיר ולא יגלה משפחות. 1
- ב. שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרין אותו לתלמידיהן פעם אחת בשבוע. 3
- ג. אמר הקדוש ברוך הוא לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת. 5
- ד. שם בן שתיים עשרה אותיות ... שם בן ארבעים ושתיים אותיות. 6
- ה. דבדקי בני מערבא כי מינצו בי תרי בהדי הדדי חזו הי מנייהו דקדים ושתיק אמרי האי מיוחס טפי. 6
- ו. אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה שמין פסול יש באחד מהן ואין מניחין אותו לידבק אחד בחבירו ... אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו שמין פסול יש באחת מהן ואין מניחין אותה לידבק בחברתה. 8
- ז. רוב חולין לחיים רוב גוססים למיתה. 8

דף עא.

**א. צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שמשפחה
שנממעה נממעה ... אבל חכמים מוסרים אותו לבניהם
ולתלמידיהן פעם אחת בשבוע ... הריני נזיר אם לא
אגלה משפחות יהיה נזיר ולא יגלה משפחות**

בימי המלך המשיח¹, כשתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש שתנוח עליו, שנאמר (מלאכי ג פסוק ג) וישב מצרף ומטהר כסף וטהר את בני לוי וזקק אתם כזהב וכסף, ובני לוי מטהר תחילה ואומר זה מיוחס כהן וזה מיוחס לוי,

ודוחה את שאינן מיוחסין לישראל, הרי הוא אומר (עזרא ב פסוק סג) ויאמר התרשטא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ולתמים,

¹ רמב"ם הלכות מלכים פרק יב הלכה ג

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

הנה למדת שברוח הקודש מייחסין המוחזקין ומודיעין המיוחס, ואינו מייחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני, אבל אינו אומר על שהן בחזקת כשרות זה ממזר וזה עבד, שהדין הוא שמשפחה שנטמעה נטמעה².

וכבר התבאר לעיל דף ע: שמשפחה³ שנתערב בה פסול, ואינו ידוע לרבים, כיון שנטמעה היודע פסולה אינו רשאי לגלותה, אלא יניחנה בחזקת כשרות, שכל המשפחות שנטמעו בישראל כשרים לעתיד לבא. ומ"מ כשר הדבר לגלות לצנועין. אולם פסול חללות לכהן יש לגלות⁴.

ודוקא משפחה שנטמעה ונתערבה, אבל כל זמן שלא נתערבה מגלין הפסולים ומכריזין עליהם⁵, כדי שיפרישו מהם הכשרים

² והנה שם בסוגיא דקדושין (דף עא) וצריך לבאר מאי טעמא לא הביא רבינו דין הגמ' שהוזכר כאן האומר הרניני נזיר אם לא אגלה משפחות יהיה נזיר ולא יגלה משפחות לא בהל' נזירות ולא הכא. ונ"ל ליישב כן דהנה דבר זה וכל הלכות נזירות שכתב רבינו הוא רק מה שצריכין לדע לעתיד לבוא כשיבנה המקדש. והנה הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל הביא הכא בקדושין דפסקינן כר' יוסי דאף ודאין לא יגלה אליהו ויטהרו לעתיד לבוא אף ודאי כדברי ר' יוסי שמה וא"כ ניהא דהברייתא מיירי אז בימי בית שני דאם יגלה משפחות יבדלו מהם להכי אומר דמוטב יהא נזיר ולא יגלה אבל רבינו דמיירי על לעתיד לבוא ואז לא שייך דין דגילוי משפחות דמיירי לענין ממזרות שאינן מגלין רק לצנועין דאז יטהר הכל לעתיד לבוא ולהכי שפיר השמיט זה כמבואר ודוק. בתר המלך שם.

³ רמ"א אבהע"ז ב ה

⁴ נראה מש"ס הנ"ל דוקא ממזרים ונתינים דאינן ראויים לבוא בקהל ונטמעו אין מגלין אבל חללין דיש להם תקנה להתחתן בישראלים מגלים גם אלי' לעתיד יגלה לכן אמר רבי יוסי ממזרים ונתינים טהורים לעתיד ואיירי שנטמעו כמו שכתב הר"ן ומ"מ נקיט ממזרים ונתינים ש"מ חללים מגלים. ב"ש שם יט. מבואר מדברי הרמב"ם הנ"ל דבזמן משיח הותר ממזרות פסולי קהל דמשפחה שנטמעה נטמעה אבל איסור חללות פסולי כהונה במקומה עומדת ובוה יומתק נבואת יחזקאל בהפסרת אמור ואלמנה וגרושה וכו' לא יקחו הכהנים כי אם בתולות מזרע ישראל וגו' והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו וחז"ל דרשו מכהן מקצת כהן ר"ל הדיוט ולפ"ז דחוק לשון והאלמנה אשר תהיה אלמנה אלא דלכהן מיוחס אסור ליקח אלמנה אדם משום חשש חללה ודוקא אלמנה אשר תהיה להבא אלמנה מכהן מיוחס יקחו ויומתק נמי דוקא בתולה מזרע ישראל דאין חללה אלא מאיסורי כהונה וחשש ממזרות שרי משא"כ בתולה מזרע כהן שאינו מיוחס אסור משום חשש חללות ודוק ובדרושים הארכתני כן יזכנו השם לביאת המצרף. מרכבת המשנה שם.

⁵ ויש להסתפק מה דינו של מחקר היסטוריוני שנעשה ע"י חוקר, ולפיו יש ערעור על יהדותם וגירותם של קהילה יהודית באילינקא, האם דינו כאותה עדות של שמואל מפי ההיא רביתא על משפחת בית חשמונאי, ושעל פיה קרעו באותו יום כמה כתובות באותה משפחה, או שיש חילוק בין מחקר היסטוריוני לבין עדותו של שמואל מפי ההיא רביתא, ואין קורעים כתובות על סמך מחקר בלבד. והורה מרן הגריש"א שליט"א שאם יתברר שהמחקר מבוסס דיו, בודאי יש לחשוש לו ולהיב את בני אותה קהילה לעבור נזיר נוסף לחומרא, אך כל עוד לא התבררו הדברים יש להחזיקם בחזקתם, מה גם שהסוכותניקים ידוע שחזין משמירת שבת לא שמרו על כל המצוות, ואילו בני הקהילה באילינקא שמרו על כל המצוות. פסקי דין ירושלים דיני ממונות ובירורי יהדות ה עמוד ריב מהרב אברהם דב לוי.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

מחקר היסטוריוני שנעשה ע"י חוקר, אם יתברר שהמחקר מבוסס דיו, ולפיו יש ערעור על יהדותם וגירותם של קהילה יהודית, יש לחשוש לו ולחייב את בני אותה קהילה לעבור גיור נוסף לחומרא, אך כל עוד לא התבררו הדברים יש להחזיקם בחזקתם.⁶

ב. שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרין אותו לתלמידיהן פעם אחת בשבוע

כבר התבאר במסכת סוטה דף לה. שכהן הנושא את כפיו⁷ במקדש אומר את השם ככתבו, והוא השם הנהגה מאותיות יו"ד ה"א וא"ו ה"א, וזה הוא השם המפורש האמור בכל מקום.⁸

ומשמת שמעון הצדיק פסקו הכהנים מלברך בשם המפורש אפילו במקדש⁹, כמבואר בסוטה דף לט: כדי שלא ילמוד אותו אדם שאינו חשוב ושאנו

⁶ הר"ן כתב ראייה לדין זה מדמצינו אליהו לא יגלה לעתיד הפסולים שנשמעו דאף על גב הכל גלוי לו עוד איתא בש"ס אר"י היכלא בידינו הוא לגלות אלא כיון שנשמעה נטמעה ותו איתא שם עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלות מכל זה נשמע אפילו אם ידוע לשנים שנשמעה באיזה משפחה פסול אין ראוי לגלות כמה דמצינו בש"ס דלא היו מגלים אף על גב דהיה ידוע לחכמים. ב"ש שם יט

⁷ רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יד הלכה י

⁸ בקידושין דף עא. ת"ר בראשונה שם בן שתיים עשרה אותיות היו מוסרין אותו לכל אדם משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה, והצנועים שבכהונה מבלעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים, תניא אמר רבי טרפון פעם אחת עליתי אחר אחי אמי לדוכן והטיתי אזני אצל כהן גדול ושמעתי שהבליע שם בנעימת אחיו הכהנים. וצ"ל שעיקר מצותה בשם בן ארבע רק להצנועים נמסר לקרוא בשם שתיים עשרה ג"כ ורבינו כתב לפי העיקר המצוה דלכל היא. עיין דברי ירמיהו על הרמב"ם כאן. אולם עיין זיו משנה כאן שהביא דברי ס' הבהיר ודברי ס' הפרדס שהשמיענו סתרי פלאות בקריאת כל שם ושם שבכל ג' הפסוקים של ברכת כהנים שהם חלוקים כל אחד בנקודותיהם, והוא עצמו שם בן י"ב שהזכירו חז"ל, וכל שם כולל צירופים הרבה, וכל צירוף וצירוף מכל הג' שמות כאחד מצטרפים לשם ע"ב, ובדואי הוא צריך לימוד גדול, ושפיר מובן מה שלא היו מלמדין אותו אלא להצנועים ורק אחת לשבע שנים, ורבינו כל רז לא אנס ליה אלא שהעלימו וסתם הדברים ודו"ק. אולם מרש"י לא משמשע כן שכתב שם בד"ה שם – בן שתיים עשרה וכן ארבעים ושתיים לא פירשו לנו, משמשע דשום הם ולא פירשו אמירתו ולא רק כונתו. ועוד שם בגמ' אמר רב יהודה אמר רב שם בן ארבעים ושתיים אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטהרה אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוסלת על הבריות ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא.

⁹ בתרומת הדשן (סימן כו) כתב שיש להביא רא"י שיש להכהנים להנעים הניגון בעת ברכת כהנים, כדאיתא בקידושין עא. שהי' מבליעו בנעימות שהי' נושא כפיו עם אחיו הכהנים. ובערוך השלחן (סי' קכח סע' לה) מביא בשם הלבוש, שכהנים המנגנים ברכת כהנים הרי אלו משובחים "שכן כל הברכות והתשבחות נאמרו בהלל וזמרה, וכל מה שמנעימים בזמירות הוא טוב. ועוד, דמזה יבואו להתעוררות והתלהבות לברך בכוונה, על דרך 'והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה', ומנהג ישראל תורה הוא", עכ"ד. ועיין בספר יסודי ישורון (מערכת נשיאת כפים עמ' מג – מד) "יש סמך לברך ברכת כהנים בניגון, משום דברכת כהנים צריך להיות בשמחה דטוב לב הוא יברך. ועוד, דבברכת כהנים יש השראת השכינה ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה ובתרומת הדשן שם דמכל מקום לא ינגנו רק ניגון אחד מתחלה ועד סוף, ולא שנים ושלושה ניגונים, משום דאיכא למיחש למירוק הדעת של הכהנים, שע"י שיוצאים מניגון לניגון, אפילו המנגנים הבקאים צריכים

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

הגון, ולא היו חכמים הראשונים מלמדין שם זה לתלמידיהם ובניהם ההוגנים
אלא פעם אחת לשבע שנים¹⁰, כל זה גדולה לשמו הנכבד והנורא.

ובמדינה אומרים אותו בכינויו והוא באל"ף דל"ת, שאין מזכירין את השם ככתבו אלא
במקדש בלבד.

אולם נכון שהכהנים והעם יכוונו לשם המפורש בעת אמירת השם, ויכונו ככתיבתו,
ולכוין אז היה הווה ויהיה ואדון הכל, ואז הברכה מתקבלת יותר כאלו בירך בשמו¹¹.
לקיים גם בזמנינו ושמו את שמי על בני ישראל, וכ"ש אם מכוונים בנקודותיה שזהו
יסוד שם המפורש¹².

י"א¹³ שיש לומר 'ברוך הוא וברוך שמו' כשמזכירים הכהנים שם שמים. וי"א¹⁴ שאין
להפסיק ולענות 'ברוך הוא וברוך שמו'.

לדקדק טובא להשמיע קול שוה ומיושב, וע"י מירדא זו תיטרף דעתם שלא ידעו איזה פסוק או תיבה יתחילו.
והובאו דבריו בשולחן ערוך (סי' קכ"ח סעיף כ"א).

¹⁰ שם בקידושין אמר רבא בר חנה אמר ר' יוחנן שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרין אותו לתלמידיהם
פעם אחת בשבוע.

¹¹ בתשובות והנהגות כרך ג סימן מה וז"ל ואלולא דמסתפינא אמינא דבר חדש, דהנה גבי ק"ש מבואר
בהגרא (א"ח סימן ו) שצריך לכוין בפרוש שם המפורש, והיינו השם ככתיבתו, ואשר ע"כ צריך לומר מיד
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, וחוששני דאף שאין לנו רשות בגבולין להזכיר שם הקדוש והנורא בן ד'
אותיות ככתבו, מ"מ ראוי גם לכהן כשמזכיר שמו ית"ש בנשיאת כפים בקריאה יכוין כפי כתיבתו, ואף שאינו
יודע הניקוד הראוי אם מצייר לפניו או צורת האותיות של שמו ית"ש הקדוש והנורא, ואצל אלקינו ית"ש הלא
מחשבה כדיבור, ראוי לכהנים כשמזכירים השם וגם לעם השומעים לכוין לשמו בן ד' אותיות ככתיבתו ולכוין
אז היה הווה ויהיה ואדון הכל, ואז הברכה מתקבלת טפי כאלו בירך בשמו ית"ש.

¹² ולע"ד זהו כלל גדול בברכת כהנים, שלכהנים ועם לכוין בשעה שמזכיר ג' פעמים השם, יש לכוין היה הווה
ויהיה ואדון כל ככוונת שם המפורש, לקיים גם בזמנינו ושמו את שמי על בני ישראל, וכ"ש אם מכוונים
בנקודותיה שזהו יסוד שם המפורש, ובכל נקודה ונקודה מניע עולמות ממש כפשוטו, ובמכתב שקבלתי
מיד ידי הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א מביא בשם הקדוש הרש"ש, שבשם הראשון מכוונים בנקודות, היו"ד
בחולם ה' בצירי ו' בקמץ ה' בצירי, ובשתי שמות האחרונים שבברכה בכל ה' לקרוא סגול והיינו פעמיים סגול,
וראוי לכוין בן שתתקיים הברכה בכח שמו ית"ש האמיתי, שבו מברך עמו ישראל, וכהנים וגם לציבור ראוי
לכוין בן כשמזכירים או שומעים שמו יכוונו בנקודות הנ"ל, והיה הווה ויהיה ואדון כל, ויש בזה סוד נפלא,
להביא שפע ברכת אלקינו ית"ש למתברך מפי הכהנים וכמ"ש. (ומיהו נסתפקתי שבקמיע הנפלא של הרמב"ן
מביא הנקודות בהשם כפי הפסוק, והיינו יברך ה' מכוין בהשם שוא קמץ סגול קמץ – ויאר ה' מכוין ביו"ד
קמץ ובא' צירי – ובישא ה' ביו"ד חיריק ובש' קמץ, ואולי לדידיה זהו הכוונה בהשם דברכת כהנים ודלא
כרש"ש). תשובות והנהגות שם.

¹³ בשכנה"ג ובברכ"י סק"י ופר"ח ופמ"ג סי' קכ"ד א"א סק"ד בשמו כתבו דיש לענות ב"ה וב"ש ואף שאינו
הזכרת השם של ברכה אלא של פסוקים, דכן מוכח מהרא"ש ד"כ שם ה' אקרא' מתי שמזכירים השם יש
לקיים 'הבו גודל לאלהינו', וכן הכריע בבן איש חי תצוה סקמ"ו ובכח"ח סקפ"ז שכן המנהג.

¹⁴ אשל אברהם בוטשאטש סי' קכ"ד דאין ראיותיו של הפר"ח מוכרחות, וכן הכריע בשו"ת אנ"מ ח"ג סוס"י
י"ז וגם לא בברכה. ובדרכי חיים ושלום אות תק"ז שהגה"ק ממונקאטש זצ"ל לא נהג לומר ב"ה וב"ש, ובארחות
רבנו ח"א עמ' ס"ו שהגריי"ק זצ"ל לא היה עונה, וכן מובא בליקוטים שבשו"ע הרב בסוף חלק או"ח, ובשו"ת
רבבות אפרים ח"א סי' צ"ג שכן מנהג האשכנזים שלא לענות.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ג. אמר הקדוש ברוך הוא לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"י ונקרא בא"ל"ף דל"ת

כבר התבאר במסכת פסחים דף נ. שהשם הנכבד והנורא ואסור לקרותו בכתבו¹⁵ אמרו חז"ל לא כשאני נכתב אני נקרא ולדעת תוס'¹⁶ זהו שאמרו חז"ל (במסכת עבודה זרה דף יח.) ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעולם הבא. ובכלל האיסור¹⁷ שלא לומר שם ה' במילוי אותיותיו, דהיינו שאומר כל אות בפני עצמה¹⁸, הרי הוא בכלל הוגה את השם באותיותיו, שלשיטת התוס' (סוכה ה.) הוא בכלל ההוגה השם באותיותיו.

ובכל מקום בו כתוב שם יקו"ק יש לקראו¹⁹ בשם אדנות אדנ". ולכוין פירוש קריאתו באדנות שהוא אדון הכל²⁰, ויכוין בכתיבתו ביו"ד ה"א שהיה והיה ויהיה ובביאור הגר"א כתב דלפי עומק הדין א"צ לכוין אלא פי' קריאתו דבכל מקום הולכין אחר הקריאה אף שיש בהכתיבה סודות גדולות לבד בקריאת שמע שם צריך לכוין ג"כ שהיה וכו'.

¹⁵ מ"ב ס"ה ה

¹⁶ סוכה ה. וע"ז שם

¹⁷ רבינו האר"י בשער המצוות (פר' שמות) כתב, שאף שהפירוש האמיתי של הוגה השם באותיותיו הוא שקורא השם בכתבו בנקודותיו, מכל מקום גם אם יקראנו במילואו יוד הי ואו הי הוא בכלל הוגה את השם באותיותיו. (וכן הוא בספר נגיד ומצוה דף טו ע"א, ובשער המצוות פרשת שמות). ובליקוטי תורה (בשער מעמי המצוות שם), ובחיד"א בספר דבש לפי (מערכת ה' אות כג), וכן הוא בספר חסד לאלפים (ס' רמז ס"ח), ובספר פני מבין על סנהדרין (ח"ב דף קנא ע"ב), ובספר בן איש חי (פר' וישלח אות יא). ע"ש. וכ"פ בחיי אדם (כלל ה' ס' כז), וכן כתב בשו"ת חתם סופר (חומ"מ ס' קצב סוף ד"ה ועוד), שהעולם נזהרים לומר "יוד קא ויו קא". שלא להגות השם באותיותיו, ואפילו במילוי. ע"ש. וע' בשו"ת נופת צופים (יו"ד ס' י"ט). שו"ת חת"ס החומ"מ ס' קצ"ב, ואפילו בלא כוונה לשם הזכרת השם אלא בסתמא ובפליטת פה וכדו' ג"כ אסור להזכיר שם הוי"ה בשלמותו או באותיותיו שו"ת הר צבי ח"א ס' ה'

¹⁸ כזה יו"ד - ה"י - וא"ו - ה"י

¹⁹ ועיין בשו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לב האם שם אדנות נחשב קרי של הכתיב הוי"ה, או שאינו כקרי שלו אלא שאומרים שם אחר תחתיו ונחשב כקורא בעל פה. ונפק"מ אם מותר לקרותו בעל פה וכן בנמטה עליו שעוה אם צריך להוציא ספר אחר בשבת. וכתב שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים. ובחידושי מרן רי"ז הלוי (הל' ע"ז) כתב שאדנות היא צורת הקריאה של כתיבת הוי"ה. וכן כתב בחידושי על התורה (פרשת ואתחנן), וכתב שם שבקרי וכתב אינו כן, שאין זו קריאה של הכתיב אלא קריאה אחרת לגמרי. ועיין באגרו"מ (אור"ח ח"ד ס' כד) שדן בדבריו.

²⁰ שו"ע ונו"כ ה

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ולפיכך בנוסח ה"לשם יחוד" שיש אומרים לפני כל מצוה או תפלה, צריך לומר²¹, "ליחדא שם יו"ד ק"י בוא"ו ק"י". ולא להזכיר ח"ו שם הוי"ה. ויש שאומרים²² "ליחד אות יו"ד באות ה"י וכו'.

ואמנם כל זה לענין שם הוי"ה, אבל לענין שם אדנו"ת, וכן לענין שם אהי"ה, ושם יו"ד – ה"י ושאר שמות הקדושים יש להקל לאומרו באותיותיו²³.

ואף לענין שם הוי"ה אם אינו מתכוין לשם הוי"ה, יש להקל. ולכן מותר לומר בתפלת שחרית אביי הוה מסדר המערכה, בלא הפסק בין תיבת אביי להוה, אף על פי שנראה כאומר שם הוי"ה²⁴. ומכל מקום טוב יותר שיפסיק מעט בין תיבת אביי לתיבת הוה.

ד. שם בן שתיים עשרה אותיות ... שם בן ארבעים ושתיים אותיות

כבר התבאר במסכת יומא דף לט: שנחלקו הגדולים מהו שם המפורש שרב האי גאון כתב "שהיה אומר שם של מ"ב אותיות ועדיין מצוי הוא בישיבה בקבלה וידוע הוא לחכמים וכן כשהיה אומר לפני ה' תטהרו היה אומר שם המפורש". ודעת רמב"ם והרא"ש שהיה אומר השם ככתבו²⁵ והוא שם של יו"ד ה"א וכו' כנזכר, אלא שמזכירו ככתיבתו והוא שם הנקרא שם מפורש והוא מקור לכל השמות וכולם נאצלים ממנו.

דף עא:

ה. דבדקי בני מערבא כי מינצו בי תרי בהדי הדדי חזו הי מנייהו דקדים ושתיק אמרי האי מיוחס טפי

²¹ עוד יוסף חי (פר' ויחי אות כו) ונראה דלית דחש למ"ש בשו"ת אור פני יהושע (סי' ה דף קכו ע"א), שאין זה דרך כבוד לומר יוד קי, [וכמ"ש כיוצא בזה הט"ז (סי' תרכא סק"ב) על האומרים אדושם, שאינו דרך כבוד כלפי מעלה]. דשאני הכא שיש הכרח קצת לזה, ואין הכי נמי דעדיף לומר יוד אי הא, בואו אי הא

²² והזכור לאברהם (מערכת אזכרה אות א') בשם קיצור של"ה. שהאר"י היה אומר בנוסח לשם יחוד ליחדא שם "יוד אי הא, בוי אי הא", שמכיון שהפסיק בינתיים שפיר דמי.

²³ כה"ח סק"ט בשם זכור לאברהם בשם שו"ת הרדב"ז ח"ה סי' א' ת"ח, ועוד בכה"ח סק"י בשם כתב האר"י ז"ל שכמו"כ הקפיד שלא לומר שמות המלאכים שאינם רגילים לקרא בני אדם בשמות אלו, אלא היה אומר אותיותיהם.

²⁴ עיין שו"ת יבי"א ח"ה סי' י"א עפ"י תוס' שבועות ל"ה. ועיין ילקוט יוסף סי' ה ח ובהערות שם

²⁵ וכן הוא בפי' המשניות יומא שם ובר"ב שם.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

כל המשפחות בחזקת כשרות הן ומותר לישא מהן לכתחילה, מכל מקום נתנו חכמים ז"ל סימן לייחוס²⁶, ואמרו איזה סימן לייחוס, זה השומע חרפתו שמחרפין אותו בדברי זלזולים שלא מעסקי הייחוס, ושותק²⁷.

מה שנאמר שסימן הייחוס הוא השתיקה, היינו כשמחרפין אותו בשאר²⁸ זלזולין וחירופים, אבל מי שמחרפין אותו בפסול כגון שקורין אותו בתוך מריבה ממזר או נתין או חלל או עבד ושותק, חוששין לו ולמשפחתו שמא הוא אחד מאלו, וכן התבאר כבר במסכת כתובות דף יד: ואין נושאין מהם אלא א"כ בודקין אותו ומשפחתו. ויש אומרים²⁹ שדוקא משפחה שנתערב בה אחד מאלו³⁰ וקורין כן לאחד מאותה משפחה ושותק³¹, חוששין לשתיקתו, שמא הודאה היא והוא הוא, אבל אדם בעלמא שקורין אותו כן, אין שתיקתו הודאה ואין חוששין לה.

וכל זה בפסול³² הנוגע בעצמו אבל אם פוסלין זרעו בפניו ושותק אין זה הודאה, שאין דרך הבריות לדקדק בכך כיון שהוא מוחזק באשתו שהיא כשרה. וי"א³³ שדוקא אם לא נתערב במשפחה אחד מאלו, או שצוה על כל פסול. אך אם נתערב וצוה על פסול אחר, ושותק על פסול זה, בדיעבד אין מוציאים, אבל לכתחילה יש לחוש, שלא להתחתן עמו.

ויש אומרים³⁴ שאף בפסול עצמו בזמן הזה השתיקה יפה, שלא אמרו כן אלא בדורות הראשונים שהיו בי"ד נזקקין על החרפות שהיה אדם מחרף לחבירו כגון הקורא לחבירו עבד הוא בר נידוי, או ממזר סופג את הארבעים כו', אבל עכשיו שאין ידינו

²⁶ רמ"א ונו"כ אבהע"ז ב ד

²⁷ שכיון ששותק חזקתו שהוא מיוחס, שמפני שהוא מיוחס לא הורגל בחרופין ואינו יכול לצאת לריב מהר ומתבייש לריב, ולא איכפת ליה במה שמחרפין אותו, אבל אם אינו שותק ומריב תמיד, הוא מפני שראה מנעוריו שהבריות פירשו ממנו וממשפחתו, ושנאה נמורה לו בלבבו על רוב הבריות וחושב תמיד להתנקם מהם, ומתוך כך לא יוכל לשותק ומריב תמיד וראוי להתרחק ממנו. לבוש שם ב

²⁸ שו"ע ונו"כ אבהע"ז ב ד

²⁹ רמ"א שם ממזר בשם ר"י ובית יוסף בשם הרמב"ן והרשב"א

³⁰ כל"י שקול יוצא שנתערב בה, דאלו בעדים הא כתב לפני זה דבלא שתיקה צריך לבדוק, ומיהו יש לדחות (דאף כאן מיירי בעדים) וה"ק דהוא לבדו צריך בדיקה (מאחר שהוא שותק אתיליד ביה ריעותא) והאחרים במשפחתו פטורין מן הבדיקה כל זמן שלא נבדק הוא. ח"מ שם ו, אבל בב"ש שם יא יב כתב אפי' אם קוראים לו ושותק לא מהני להכשיר משפחתו אלא החשש המשפחה במקומו עומד ולא כח"מ וכ"כ בפרישה דלא מהני להכשיר את המשפחה

³¹ בב"ש שם כתב אם נתערב במשפחה ספק ממזר מותר ישראל לישא אשה מן משפחה זו כמ"ש לקמן מ"מ אם שתקה מחזיקי אותה שהיא ממזרת, גם נ"מ אם נתערב ספק חלל או אלמנה ממשפחה זו אם נשאת לא תצא אבל אם שותקת תצא.

³² רמ"א שם מתשובת ר"מ פדוואה סימן י"ד

³³ משמעות לשון הרמ"א אף דאיכא כולה לריעותא דהיינו שיש קול שנתערב במשפחה פסולה וגם בדורות הראשונים שהיו ב"ד נזקקים על החרפות וגם שצוה על פסול אחר ושותק על פסול זה אפ"ה בפסול הנוגע לזרעו אין השתיקה הודאה רק למיחש קצת אבל המעיין בתשובה יראה שלא עשה זה רק לסניף בדרך אפשר ודוקא בדיעבד שלא להוציא אבל היכא דאיכא כולהו לריעות' פשיטא דיש לחוש לכתחילה שלא להתחתן עמו. ח"מ שם ז

³⁴ רמ"א שם מב"י בשם השנות הראב"ד

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תקיפה על המחרפין, השותק בשעת מריבה הרי זה משובח, אלא אם כן קורא לו כן שלא בשעת מריבה³⁵. וי"א³⁶ שלא בשעת מריבה גם לא אמרנו אלא כששותק על פסול אחד וצוח על פסול אחר, שנראין הדברים שיש בזה שום ממשות ששתק עליו ומודה בו, אבל אם שותק על כולם הרי זה משובח.

ו. אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה שמץ פסול יש

באחד מהן ואין מניחין אותו לידבק אחד בחבירו ... אם

ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו שמץ פסול יש

באחת מהן ואין מניחין אותה לידבק בחברתה

אם ראית³⁷ שתי משפחות מתגרות זו בזו תמיד או שני בני אדם שמתגריין זה בזה תמיד, שמץ פסול יש באחת מהם והשני מיוחס, ומן השמים מטילין מריבה בניהם ואין מניחין אותן לידבק זה בזה. וחוששין להם וראוי להתרחק מהם, שאלו סימני פסלות.

ז. רוב חולין לחיים רוב גוססים למיתה

כבר התבאר במסכת גיטין דף כח: שהשולח גט לגרש את אשתו³⁸, נותנו לה בחזקת שהבעל עודנו חי, ואפילו הניחו זקן או חולה, או זקן שהוא חולה³⁹, ולא חיישינן שמא מת קודם נתינת הגט ואין גט לאחר מיתה, דמוקמינן ליה לבעל אחזקתו שהוא חי⁴⁰.

³⁵ ותמהתי כיון דמסיק שלא בשעת מריבה פסול מי ששותק למה ליה החילוק שחילק תחילה בין דורות הראשונים שהיו מענישים כראוי שלא די בחילוק זה לחוד לומר דאין פסול שיתוק אלא שלא בשעת מריבה אבל בשעת מריבה שבח הוא לו וכמאמר הכתוב כבוד לאיש שבת מריב. ט"ז שם ב

³⁶ הר"ן סוף פ"ק דכתובות

³⁷ שו"ע ונו"כ שם ב

³⁸ שו"ע ונו"כ שם קמא סח

³⁹ עיין בגליון המשניות פ"ג דגיטין בתוספת ר' עקיבא איגר ז"ל אות כ"ז שהביא דברי היש"ש שכתב דה"ה זקן שהוא חולה. והא דנקט או חולה היינו משום הדיוק דוקא חולה אבל גוסס לא משי"ה הוי רבותא דאפי' אינו זקן ג"כ דוקא חולה אבל לא גוסס ע"ש. פ"ת שם סח

⁴⁰ ואם אחר שנתן לה הגט נתברר שמת וא"י אם קודם נתינה או אח"כ יש ללמוד זה מסי' קמ"ד סעיף ה' דאם הוא ספק איזה מהן קודם דה"ה ספק מגורשת. תורת גיטין שם סא. ועיין בתשו' ברית אברהם סי' ס"ט שהוא ז"ל מסתפק בדיון זה ומבואר שם דאם כבר ניסת קודם שנשמע שמת פשוט קצת להתיר ואין להושי' כלום שמא מת קודם מסירת הגט והיא ספק יבמה לשוק וכתב דאפשר גם בלא ניסת מקרי הוראה להיתר כיון דבשעת נתינת הגט היה ניתן כדיון בחזקת שהוא קיים ויש כאן חזקה טובה להיתר. פ"ת שם סז ועיי"ש שהאיך עוד לפלפל בזה.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אולם אם הניח השליח את הבעל גוסס⁴¹ לא יתננו לה⁴², דחיישינן שמא מת דרוב גוססין למיתה, ואם נתנו לה הרי זו ספק מגורשת ואסורה לכהן וחולצת ולא מתייבמת.

מה שהוזכר שהניחו חולה הרי הוא בחזקת שהוא קיים יש אומרים דוקא חולי בידי שמים, אבל אם הוכה ונעשה טריפה דינו כגוסס הנזכר.

זקן שאמרנו⁴³ שהוא בחזקתו אפי' הוא זקן בן שמונים או מאה שנה וחולה⁴⁴ ושהה בדרך. ויש מי שאומר דהא דאמרין בזקן דמוקמינן ליה אחזקתו שהוא חי, היינו דוקא בפחות מבן שמונים, שכן דרך הרבה בני אדם לחיות עד שיהיו בני שמונים, וכן אם הוא למעלה מבן מאה ג"כ מוקמינן ליה אחזקת חי דאמרין כיון דפלג פלג, כלומר כיון שטבעו חזק ובריא שלא כדרך הארץ פלג ויחיה עוד, אבל מבן שמונים עד בן מאה⁴⁵ דינו כגוסס⁴⁶.

וכן לענין תרומה המפרש⁴⁷ ויוצא בשיירא הרי אלו בחזקת קיימין, ואפילו בת ישראל שנשאת לכהן ואין לה ילדים ממנו, אוכלת בתרומה כל עוד לא ידוע לה שמת בעלה.

ואפי' הוא זקן בן שמונים או מאה שנה ושהה בדרך, אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים, ואפי' היה חולה וגם זקן שרוב חולים לחיים⁴⁸.

⁴¹ עיין ס"ס קכ"א דוקא גוסס המדבר יכול לגרש ואיירי הכא כשהוא מדבר, אבל אם הוא עכשיו אינו מדבר אפי' אם הוא חי עדיין ובעת שמסר הגט ליד השליח היה מדבר יש לחוש שמא עכשיו מטורף דעתו דהא גוסס צריך בדיקה מיהו י"ל כיון בעת שמסר הגט היה מדבר והיה מיושב בדעתו אף על גב אח"כ נעשה אדם ואינו מדבר א"צ בדיקה כיון שהיה גוסס והיה מיושב, וב"ח כתב אם מסר הגט קודם שהיה גוסס יכול השליח למסור הגט בעת שנעשה גוסס ואצ"ל אם יש לחוש שתטורף דעתו אחר שנעשה גוסס כגון שאינו מדבר ואם נתן הגט אחר שנעשה גוסס ואינו מדבר אז הוא ספק שמא טורף דעתו. ב"ש שם ס"ק קה.

⁴² דאין לו להחזיקה בספק גרושה כ"כ המגיד והנה אם היא זקוקה ליבם שפיר טעם זה אבל כשאנה זקוקה ליבם ורוצה ליתן לה גט ותנשא לישראל י"ל דאין שום חשש איסור ועיין בתשובת רש"ד ח"ב סי' ל"ט. ב"ש שם קו. כוונתו שגם הוא ז"ל העלה שם דמ"ש הרמב"ם דלכתחלה לא יתננו היינו דוקא במקום יבם אבל היכא דליכא יבם ליכא למיחש למידי וכ' שם דחלקן עליו ורצו לאסור ליתנו לה אפי' שלא במקום יבם ובטל הרב סברתם יעו"ש וע' עוד בזה בתשו' לחם רב סי' ל"ג ובתשו' מהרי"ט ח"א ר"ס ס"ו ובת' ברית אברהם ס"ס ס"ד. פ"ת שם סט

⁴³ במחבר שם ומסתימת הרמב"ם גירושין ו' כח

⁴⁴ ועיין בס' בית מאיר הביא בשם יש"ש הנ"ל שמחלק מדעתיה דנפשיה בין זקן בן שבעים דה"ה חולה נמי ובן שמונים והוא חולה אין נותנים בחזקת חיים ובן מאה אפילו הוא חולה לא חיישינן. והוא ז"ל כתב עליו שכל דבריו אין נוחים בזה כלל כי הם מבלי יסוד ונקיט שמה לנפשיה שלא בדרך הראשונים ואולם משתיקתן של ראשונים ז"ל איכא למשמע דה"ה אף זקן וחולה דאל"ה לא הוה שתק מלהשמיענו חילוק זה וצ"ע.

⁴⁵ כ"כ הטור בשם הרמ"ה ורש"י פי' בש"ס מבין תשעים ולמעלה הוא בחזקת חי כיון דאפלג ומה דאתמר שם בן מאה לרבנותא קאמר אפי' בן מאה הוא בחזקת חי. ב"ש שם קז

⁴⁶ ולכאורה העיקר כדעה ראשונה דכן הביא השו"ע בסתם וכך דעת רוב ראשונים בסוגיא דהא איתביה אביי רמב"ם הלכות תרומות פרק ט הלכה ב ודרך אמונה שם ודינו כדין המביא גט

⁴⁸ והכא אין לחלק אם הגיע לשמונים או לאו שרק בגט חיישינן משום חומרא דאשת איש וכמש"כ תוס' יומא כה ד"ה והתנן וכ"כ במשנה למלך פסולי המוקדשין פרק ד הלכה יד ובמעשה רקח שם. ועיין דרך אמונה כאן יט שהשוה לגיטין וצ"ע מנ"ל.

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה
<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>